

## **Платформа V. Системні диспропорції розвитку корпоративних фінансів в Україні**

**УДК 336.7**

***Зимовець В.В.,***

*д.е.н., ст..наук. співробітник, зав. відділу*

*ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

***Шелудько Н.М.,***

*д.е.н., професор, зав. відділу*

*ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

### **Кредитоспроможність підприємств корпоративного сектору: тенденції, проблеми, перспективи**

Стрімке зростання системних ризиків загальмувало розвиток кредитних відносин підприємств з банками та ініціювало процеси «кредитного стиснення». Починаючи з 2009 р. сформувалась виразна тенденція до послаблення ролі банківського кредиту у фінансуванні підприємств реального сектора економіки: якщо на початок 2009 р. на банківський кредит припадало 25 % зобов'язань підприємств, то на початок 2016 р. – лише 15 %. Водночас протягом 2014–2015 рр. мала місце тенденція заміщення банківського кредиту сурогатними формами фінансування: зростання цін виробників на 65,3 % за два воєнні роки (або майже на дві третини) призвело до гострого дефіциту коштів для розрахунків та зростання кредиторської та дебіторської заборгованості. Рівень іммобілізації активів реального сектора у дебіторську заборгованість натеper в Україні є в 2,5 рази вищим, ніж в інших країнах з ринками, що формуються.

Хоча поширення сурогатних форм боргового фінансування є альтернативою формою фінансування для тих підприємств, які стикаються з надвисокими преміями при залученні зовнішнього фінансування, у т.ч. банківських кредитів, з іншого боку, нарощування «небанківських» боргів

ініціює процеси сегментації кредитної системи та посилює автономність сегменту нефінансових корпорацій, що призводить до подальшого погіршення фінансового стану підприємств та зумовлює відсутність платоспроможного попиту на кредити з боку підприємств.

В умовах «очищення» банківського сектора загалом його кредитний потенціал стиснувся більш ніж удвічі – з 978 млрд. грн. на початок 2014 р. до 464 млрд. грн. на початок 2017 р. Це призвело до деформації структури активів фінансового сектора в бік на фінансування державного боргу: якщо на кінець 2011 р. в ОВДП було вкладено 20,8 % грошової маси, то на кінець 2016 р. – 57,8 %. Доступ підприємств до кредитів значно погіршився, банки віддають перевагу менш ризиковим вкладенням у державні боргові інструменти, за структурними параметрами відбувалось зміщення кредитного ринку у бік короткострокового споживчого кредитування.

Вплив саме інституційних чинників був і залишається домінантою формування спотвореної моделі кредитних відносин підприємств і банків в Україні, що не дає змоги розширити доступ підприємств до кредитних ресурсів, а також їх здешевити. Враховуючи незмінність відповідних умов, такі тренди розвитку вітчизняного кредитного ринку зберігатимуться і у 2017 р.

Пріоритети розширення доступу підприємств реального сектору економіки до кредитних ресурсів та їх здешевлення полягають у наступному:

1. Дотепер державні банки, управління якими відноситься до компетенції Кабміну України (АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк») та Мінфіну України (АБ «Укргазбанк», ПАТ КБ «Приватбанк»), конкурують між собою як універсальні банківські установи; через їх діяльність посилюється «ефект витіснення» (станом на 22.05.2017 р. у портфелях цих чотирьох банків сконцентровано понад 250 млрд. грн. ОВДП) та системні фінансові ризики. Доцільно переорієнтувати діяльність цих банків на підтримку МСБ та експортерів, інвестиційні програми.
2. Важливим кроком у процесі подальшої розбудови інституційної інфраструктури кредитної підтримки національного експортного

промислового виробництва має стати створення ЕКА (згідно положень Закону України від 20.12.2016 р. № 1792-VIII «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту»). Уряд у Меморандумі з МВФ від 02.03.2017 р. погодився утриматися «... від забезпечення функціонування нещодавно створеного Державного експортно-кредитного агентства, поки всі відповідні витрати і потреби в капіталі на наступні три роки не будуть чітко визначені на підставі незалежної оцінки і включені в державний бюджет». Це є свідченням відсутності комплексного бачення цих витрат як елементу стимулювання національного експортера.

3. Відновлення довіри до банківської системи з боку підприємств можливе у разі зміни підходів НБУ в частині реалізації функції «захисту інтересів вкладників і кредиторів», що передбачає відмову від «очищення», стимулювання реструктуризації, а також фахове управління NPL. «Очищення» банківського сектору здійснювалось за допомогою інструментарію (Закон України «Про гарантування вкладів фізичних осіб»), не придатного для вирішення системних проблем, пов'язаних із втечею капіталу та втратою контролю за активами на окупованих територіях. Практика показала, що ФГВФО не є ефективним розпорядником активів банків, що знаходяться у ліквідаційній процедурі. Для здійснення виплат ФГВФО змушений здійснювати запозичення в Уряду, що впливає на рівень державного боргу. Перспектива повернення коштів, що знаходилися на рахунках підприємств в банках, щодо яких прийнято рішення про введення тимчасової адміністрації або ліквідації, практично відсутня, оскільки оціночна вартість активів таких банків у декілька разів менша їх балансової вартості. Фактично на сьогодні ФГВФО виступає інструментом перерозподілу активів, що були в кредитних заставах банків.